

Kooskõlastamise käigus esitatud märkused ja ettepanekud

Esit aja/ Jrk nr.	Märkuse või ettepaneku sisu	JM seisukohad/vastused
Siseministeerium		
1.	Nõustume, et riigilõivud vajavad tõstmist lähtuvalt kulupõhimõttest või ekvivalendipõhimõttest. Samas ei saa jätta tähelepanuta sihtgruppi, kes vastavat riigilõivu tasub. Riigilõivu tõstmine ei saa tekitada olukorda, kus sihtgrupil on võimatu teatud toimingute eest edaspidi seda tasuda. Samuti toome esile, et hea tava näeks ette huvirühmade kaasamist enne eelnõu kooskõlastamisele saatmist, kuid seda ei ole toimunud.	Teadmiseks võetud
2.	Usulisi ühendusi puudutava riigilõivu tõstmine. Me ei toeta riigilõivuseaduse §-i 67 muutmist esitatud kujul. Olete esile toonud, et eelnõuga nähakse ette tõsta usuliste ühenduste riigilõivumäärasid kuni 900%. Eelnõu seletuskirjast ei selgu, millel põhineb riigilõivu tõstmine sellises ulatuses ning millised mõjud kaasnevad sihtgrupile. Usuliste ühenduste sissetulekud moodustuvad valdavalt annetustest, nende tegevus on suunatud elanike vaimse tervise, sotsiaalse toimetuleku, rehabilitatsiooni jmt parandamisele. Ühiskonna majanduslike probleemide ja inflatsiooni ning muude kulude ja maksude tõusu tõttu on annetajate hulk vähenenud, seega on vähenenud ka usuliste ühenduste sissetulekud. Võttes arvesse usuliste ühenduste kogu ühiskonnale suunatud tegevuste olulisust, ei ole võimalik toetada nende maksukoormuse tõstmist, olenemata sellest, et kannete tegemine ei ole pidev, vaid vajaduspõhine. Lõivu suurendamisel peab selginema, millistest komponentidest lõivu määr kokku tuleb ning samuti on vajalik hinnata, kas antud sihtgrupp vajaks ka kulupõhisuse põhimõtte osas erandit	Arvestatud Muudatusest loobutud.

3.	Mittetulundusühinguid ja sihtasutusi puudutava riigilõivu tõstmine. Märgime, et eelnõu seletuskirja rõhuasetus puudutab ettevõtteid ning kuidas äriregistrisse kantud ettevõtete arv on kasvanud ehk siis ettevõtlusvabadust. Samas riigilõive tõstetakse ka muudel juriidilistel isikutel. Eelnõuga on otseselt seotud ka vabaühendused. Lisaks usulisi ühendusi puudutavale osale on puudu analüüs ka mittetulundusühingute (edaspidi MTÜ), sihtasutuste (edaspidi SA) ja korteriühistute (edaspidi KÜ) kohta. Eelnõu seletuskirja kohaselt on uute riigilõivumäärade kujundamisel lähtunud lisaks kulupõhimõttele ka ekvivalendipõhimõttest ja maksejõulisuse põhimõttest. Nagu eelpool öeldud, siis nõustume, et neist põhimõtetest lähtuvalt kujundatakse riigilõivu määrasid erinevatele toimingutele. Küll jääb arusaamatuks, kuidas on neid põhimõtteid rakendatud MTÜ-de, SA-de, usuliste ühenduste ning KÜ-de puhul. Võib eeldada, et soov on ühtlustada MTÜ-dele, SA-dele ning usulistele ühendustele kohalduvat riigilõivu (100€), kuid KÜ-de puhul kohalduks tunduvalt väiksem summa (30€). Leiame ka, et MTÜ-de, SA-de ja KÜ-de rahalised seisud võivad olla väga erinevad. Näiteks MTÜ-de asutajaks on sageli erinevate haiguste või puudeliigi huvikaitsega tegelevad inimesed, kellele antud riigilõiv käib kindlasti üle jõu. Seega on võimalus, et osad kogukonnad, kes on valmis end registreerima äriregistris, et asuda lahendama mõnd olulist ühiskondlikku probleemi, jätavad selle tegemata rahalistel põhjustel. Samal ajal SA asutamisel on sageli sisuks mingi vara valdamine ehk suurema tõenäosusega on asutamiseks vajalikud vahendid olemas. Ka töömahult on SA asutamisdokumentidega seonduv mahukam kui MTÜ asutamisel ja nende samasugune hinnastamine ei ole põhjendatud.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
4.	Samuti ei saa toetada MTÜ-de ja SA-de registrisse ennistamise kavandatava riigilõiv tõusu. Tegevuse katkemiseks võib olla erinevaid põhjuseid, kas on inimesed juhtkonnas vahetunud, jääb puudu teadmistest jne. Mitte alati ei ole ennistamise vajadus seotud pahatahtlikkusega. Sellisel juhul on odavam uue MTÜ või SA asutamine, kuid eesmärk peaks olema järjepidevuse soodustamine MTÜ ja SA tegevustes ning mitte tekitada juurde uusi kehandeid. MTÜ andmete muutmise riigilõivu suurendamine on samas suurusjärgus kasumit taotleva ettevõtte omaga, kuid tegutsemise eesmärgid on neil juriidilistel isikutel erinevad. Sellest lähtuvalt on erinev ka muutmiskannete tegemise sagedus – juhatuse	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	liikmete muudatused, MTÜ põhikirjas asukoha muutmine jne. Taaskord räägime me ka kodanikualgatusel ja vabatahtlikust tegevusest, mis MTÜdega kaasneb ning seetõttu riigi poolt samaväärse riigilõivu määramine näiteks OÜ-dega ei ole põhjendatud. KÜ muutmiskande puhul on uus riigilõiv tunduvalt väiksem (30€), mis võrreldes muude MTÜ-dega ei ole proportsionaalne, kuna KÜde eesmärk on vara haldamine ja neil on osaliselt ka enam püsivaid rahalisi vahendeid kui MTÜdel. Riigi eesmärk peaks olema soodustada kodanikualgatuslikku tegevust ning luua selleks proportsionaalsed võimalused, mitte neid ülemäära takistada. Nii nagu usuliste ühenduste puhul on ka MTÜde ja SAte riigilõivu tõstmise muudatustega kaasnevate mõjude hinnang nimetatud sihtrühmadele puudulik.	
5.	Eeltoodust tulenevalt mõistame riigilõivude tõstmise vajadust, kuid uus riigilõivu suurus peab olema vajalik, põhjendatud ning sihtgrupi võimekust arvestav ning toimingud ei tohi jääda seetõttu tegemata, et riigilõiv osutub liiga kõrgeks	Teadmiseks võetud
Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Peapiiskop		
1.	Kuna muutmisele kuuluvad eelnõu kohaselt ka mitmed usulisi ühendusi puudutavad riigilõivumäärad, oleks pidanud eelnõu jõudma arvamuse esitamiseks ka Eesti Kirikute Nõukogule, kellega on justiitsministeeriumil sõlmitud vastav koostööleping. Samuti oleks pidanud eelnõu saatma arvamuse andmiseks Eestis registreeritud suurematele usulistele ühendustele, keda muudatused tõsiselt puudutavad. Avaldan nõrdimust, et seda ei ole tehtud ja palun edaspidi meid puudutavate seadusemuudatuste puhul kaasata.	Teadmiseks võetud
2.	Pöördun eelnõu koostajate poole ettepanekuga, jätta muutmata RLS § 67 lg 2, kus on sätestatud usulise ühenduse kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv. Eelnõu kohaselt kuuluks see tõstmisele senise 10 euro pealt 50 euro peale, millega riigilõiv suureneks 400%. Juhin tähelepanu, et nimetatud riigilõivu tõstmine lööb erilisel Eesti Evangeelset Luterlikku Kirikut (EELK) ega arvesta meie eripäraga, mis tuleneb Kirikute ja koguduste seadusest. Nimelt, sätestab Kirikute ja koguduste seaduse § 2 lõige 2, et kirik käesoleva seaduse mõistes on episkopaalse struktuuriga ja kolme üldkirikliku usutunnistusega õpetuslikult seotud vähemalt kolme vabatahtlikult liitunud koguduse ühendus või on jaotatud vähemalt	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	kolmeks koguduseks ja kes tegutseb põhikirja alusel, valitud või nimetatud juhatuse juhtimisel ning kantakse registrisse käesoleva seadusega ettenähtud juhtudel ja korras. Sama seaduse § 15 lõige 2 sätestab, et kiriku ja kirikusse kuuluva koguduse registrisse kantud andmete muutumisel esitab avalduse muudatuste registrisse kandmiseks vastava kiriku või koguduste liidu juhatus. EELK koosneb Eesti Evangeelselt Luterlikust Kirikust kui eraldi registrisse kantud usulisest ühendusest ja EELK-sse kuuluvast 170-st eraldi registrisse kantud kogudusest kui usulisest ühendusest. Kõik need 171 usulist ühendust moodustavad Kirikute ja koguduste seaduse alusel ühise põhikirja alusel tegutseva kiriku. Kiriku puhul esitab andmete muutmise avalduse registrile kiriku juhatus, EELK puhul on selleks kirikuvalitsus ehk EELK konsistoorium. Praktikas tähendab see, et ühe muudatuse tegemine ühte (kõigile ühisesse) põhikirja, muudab registri jaoks saja seitsmekümne ühe (171) usulise ühenduse põhikirja. Iga muudatuse eest tuleb tasuda eraldi riigilõiv, kuigi muutmise avalduse esitab Kirikute ja koguduste seaduse alusel kiriku juhatus üksi ja muudetakse kogu kiriku jaoks ühist põhikirja. See on eripära, mille Kirikute koguduste seadus annab ajaloolistele kirikutele ja koguduste liitudele. Selle eripäraga ei ole seni arvestatud registris muudatuste tegemisel. Kui eelnõus esitatud ettepanek muuta RLS § 67 lg 2 leiab toetuse, tähendab see, et EELK põhikirja muutmisel (üks ja sama põhikiri kogu Eesti Evangeelsel Luterlikul Kirikul ja tema 170 kogudusel) ei kuulu seaduse alusel tasumisel mitte üks riigilõiv ühe muudatuse eest ühes alusdokumendis, vaid tasumisele kuulub sada seitskümme üks riigilõivu ühe muudatuse eest samas dokumendis. Juba seni on olnud ülekohtune, et eripära, mille Kirikute ja koguduste seadus EELKle kui kirikule annab, on jäetud registris muudatuste tegemisel arvestamata. Oleme seni pidanud alati tasuma ühe muudatuse tegemisel EELK põhikirja nii nagu me oleks muutnud 171 ühingu põhikirja. See on tähendanud EELK-le ühe muudatuse tegemise eest riigilõivu kulu 1710 eurot. Eelnõus välja pakutud riigilõivumäära tõstmise järel hakkab EELK tasuma igakordse põhikirja muudatuse eest 8550 eurot. Kui peaks rakenduma veel RLS § 67 lg 3, siis oleks riigilõiv ühe põhikirjamuudatuse eest EELK-le lausa 17 100 eurot. Selline riigilõivu määr on ülekohtune. Mitte ükski juriidiline isik Eesti Vabariigis ei ole pidanud seni ega pea ka tulevikus tasuma registriandmete muudatuste eest sellise määraga	

	riigilõivu kui kehtib Eesti Evangeelsele Luterlikule Kirikule. Olen nõus RLS § 67 lg 2 riigilõivu tõstmisega 10 euro peal 50 euro peale juhul, kui edaspidi registris andmete muutmisel arvestatakse EELK eripäraga ega arvata kiriku ühisesse põhikirja muudatuste tegemist 171 usulise ühenduse põhikirja muutmisenä ega rakendata sealjuures 171-kordset riigilõivu. Oleks õiguspärane, et põhikirja ühekordse muutmise puhul tuleb tasuda riigilõiv ühel korral, nagu see praktika kehtib kõikide teiste juriidiliste isikute puhul Eesti Vabariigis.	
Eesti Kirikute Nõukogu		
1.	Eesti Kirikute Nõukogu ei nõustu seaduse muudatusega järgmistel põhjustel: Kuigi praeguses sõnastuses on eelnõu eesmärk vältida kohtute liigset tööhulka siis tegelikult ilmneb eelnõust, et sellega lahendatakse riigieelarve täitmise vajadust. Ühe põhjendusena on toodud kohtuniku abide palgatõus, mis on riigieelarveline kulu. Leiame, et selline riigieelarveliste kulude katmine usuliste ühenduste ja mittetulundusühingute arvelt ei ole õiglane ega õigustatud. Usulised ühendused eksisteerivad eelkõige mitte kasu saamise eesmärgil vaid ühiskonna üldist heaolu silmas pidades ning riigi ja rahva hüvanguks. Praegusel ajal, kus riik tähtsustab kodanike vaimse tervise olulisust on usulised ühendused üks väga oluline osa inimeste vaimse tervise eest hoolitsemisel. Sellest hoolimata on eelnõu kohaselt protsentuaalselt kõige suurem riigilõivu tõus just usulise ühenduse registrisse kandmise eest, mis ei ole mingil viisil põhjendatud ega õiglane.	Arvestatud. Muudatusest loobutud.
2.	Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et käesoleval juhul on tegemist riigilõivude mõistlikus määras tõstmisega, millega tagatakse menetlusõkonoomia, ohustamata isikute ettevõtlusvabadust. Arvestades, et usuliste ühenduste puhul tõuseb riigilõiv kohati kuni 900%, rohkem kui ühegi teise kehendi puhul, ei saa kuidagi väita, et tegemist on riigilõivu tõusuga mõistlikus ulatuses. Seletuskirjast nähtub, et kulupõhisuse tagamiseks tuleks justiitsministeeriumi hinnangul kõiki riigilõive suurendada vähemalt 43%, mida ei peeta ilmselt mõistlikuks, kuid usuliste ühenduste suhtes rakenduv riigilõivu tõus on sellest rohkem kui 20 korda kõrgem. Seega on tegemist selgelt riigilõivu ebamõistliku tõusuga usuliste ühenduste suhtes. Lisaks, tuleb silmas pidada, et arvestades kirikute eripärasid, peab näiteks Eesti Evangeelne Luterlik Kirik esitama kiriku põhikirja muutmisel ka muudatused kõigi koguduste põhikirjades, mida on	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	Eestis kokku 170. Ainult sel juhul saab äriregister märkida kiriku põhikirja muutmise aja ka koguduste registrikaartidele. Riigilõivu tõstmise korral, eelnõus ettenähtud määral, tähendab see ühe muudatuse puhul 8500 eurot kulu (teatud juhul (RLS § 67 lg 3) isegi kuni 17 000 eurot), mis on ebamõistlikult suur tõus võrreldes juba praeguse 1700 euroga, mis on iseenesest kiriku jaoks juba märkimisväärne kulu.	
3.	Eesti usuliste ühenduste sissetulekud moodustuvad enamikus annetustest. Annetused on aga reeglina sõltuvad ühiskonnaliikmete sissetulekutest, mis on nii majandusprobleemide kui inflatsiooni tagajärjel langenud, seega on langenud ja ilmselt langevad veel ka annetused sh kirikutele tehtavad annetused. Sellistes oludes paneb riigilõivu tõstmine usuliste ühenduste registri kannete eest nii suurel määral, usulised ühendused väga keerulisse olukorda. Arvestades eelnevat ei saa Eesti Kirikute Nõukogu nõustuda Riigilõivu seaduse muutmise seaduse eelnõuga praegusel kujul, kuna see halvendaks oluliselt kirikute ja koguduste liitude majanduslikku olukorda ja registrisse kannete tegemine muutuks ülemäära kulukaks, mis omakorda piiraks kirikute ja koguduste õigust ligipääsuks vajalikele äriregistri toimingutele. Tulenevalt eelnevast palume seaduse muudatust praegusel kujul mitte vastu võtta.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium		
1.	Eelnõu § 1 punktiga 30 kavandatakse asendada riigilõivuseaduse § 80 lõikes 3 arv „7“ arvuga „20“. See tähendab, et kinnistu jagamise korral tasutav riigilõiv suureneb 200 protsenti iga jagamisega kaasneva uue registriosa avamise eest alates kolmanda, uue registriosa avamisest lisaks § 80 lõikes 1 sätestatud riigilõivumääradele. Selgitame, et riigilõivuseaduse § 25 lõike 1 punkt 4 sätestab, et riigilõivu ei võeta kinnisasja, laeva või ehitatava laeva avalikes huvides omandamise, sealhulgas sundvõõrandamise teel riigile ülemineku kohta kande tegemisel. Üldjuhul ei ole kinnisasja avalikes huvides omandamise menetluse läbiviijal, näiteks riigil vaja omandada tervet kinnisasja, vaid ainult osa kinnisasjast. Seetõttu peab kinnisasja avalikes huvides omandamise menetluse läbiviija menetluse käigus jagama eraomandis oleva kinnistu. Kinnistu jagamise pädevus tuleneb kinnisasja avaliks huvides omandamise seaduse § 10 lõikest 4. Kinnisasja avalikes huvides omandamise menetluse läbiviija ei ole kinnistu jagamise riigilõivust vabastatud ja seetõttu on tekkinud olukord, kus näiteks riik tasub	Arvestatud RLS § 25 lõike 1 punkti 4 täiendatakse pärast sõna „kohta“ sõnadega „, samuti sundvõõrandamise käigus kinnistu jagamise kohta“

	niisuguse kinnisasja jagamise eest iseendale riigilõivu. Sellega kaasnev aja- ja tööressurss ei ole mõistlik. Teeme ettepaneku sätestada täiendavalt, et kinnisasja avalikes huvides omandamisel, sealhulgas sundvõõrandamise teel kinnistu jagamisel riigilõivu ei võeta. Eeltoodust tulenevalt palume täiendada riigilõivuseaduse § 80 lõikega 4 järgmises sõnastuses: „(4) Käesolevas paragrahvis nimetatud riigilõivu ei võeta kinnisasja avalikes huvides omandamise menetluse käigus, sealhulgas sundvõõrandamise teel kinnistu jagamisel.“.	
2.	Teeme ettepaneku täiendada eelnõu seletuskirja VI osa „Seaduse mõjud“ esimest lauset „Riigilõivuseaduse muudatuste rakendamine toob kaasa sotsiaalse mõju ja mõju riigiasutustele HÕNTE § 46 tähenduses.“ sõnaga „majanduslike“, kuna eelnõu puudutab ka 2 (2) ettevõtteid. Samuti palume Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 46 lõikest 2 tulenevalt lisada väiteid ka teiste mõjude puudumise kohta.	Arvestatud Seletuskirja täpsustatud
Rahandusministeerium		
1.	Seletuskirja kohaselt „korrastatakse eelnõuga kohtu registritoimingute riigilõivumäärasid selliselt, et need oleksid põhjendatud, vastaksid senisest enam toimingutega seotud kuludele ja seeläbi riigilõivuseaduse § 4 lõikele 1“ Sellest võib mõista, et riigilõivumäärade ajakohastamisel on sihiks võetud kulupõhimõte. Seletuskirja sissejuhatuses on ka viidatud, et eelnõuga kehtestatavad riigilõivumäärad katavad Tartu Maakohtu registriosakonna suurenevad tegevuskulud. Juhime tähelepanu, et riigilõivudega ei peaks reeglina katma asutuse kõiki kulusid. RLS § 4 lõikes 1 sätestatud kulupõhimõtet tuleks kohaldada kitsamalt asjakohaste toimingute, dokumentide või haldusaktidega kaasnevate kulude suhtes. Seega kulupõhimõttest erineva riigilõivumäära kehtestamisel tuleks selgitada ka poliitilisi valikuid, millest lähtuvalt ekvivalendipõhimõtet kohaldatakse. Iseenesest mõista tuleb sealjuures arvestada isiku maksevõimelisust ning toimingust saadava hüve väärtust isiku jaoks. Samuti tuleks asjakohasel juhul asetada kaalukaasile ka konkreetse avaliku teenuse väärtus lisaks avalikkuse jaoks.	Arvestatud Seletuskirja täiendatud. Kohtu lõivumäärade tõstmine on vajalik, et ajakohastada kohtu toimingutega seotud riigilõive selliselt, et eelnõuga kehtestatavad riigilõivumäärad kataksid osaliselt kohtu tegevuskulude kasvu ning välistaksid pahatahtlikud või ilmselgelt perspektiivitud kohtusse pöördumised ning suunaksid vaidluse osapooli otsima kohtuväliseid lahendusi.
2.	Enamik eelnõuga korrigeeritavatest lõivumääradest paistavad olevat põhjendatud ja vajalikud, kuid üksikute lõivumäärade tõstmine vajaks täiendavaid selgitusi ja põhjendusi. Näiteks kinnistusameti toimingute maksimummäär on 6000 eurot tänase 2560 asemel (Lisa2).	Selgitus Riigilõivude korrigeerimisel lähtutud mitte üksnes kulupõhimõttest, vaid ka ekvivalendi- ja maksujõulisuse

	Ka kommertspandi kande tegemise ning pandisumma vähendamise ja suurendamise maksimumäär tõuseb 2560 eurolt 4000 eurole (§ 70 lg 1–3). Arvestades summade suurust ei ole ilmselt tegemist kulupõhiste lõivudega. Üksnes tehingu väärtusest lähtuv riigilõivumäär võib osutada ülemääraselt suuremaks toimingu osutamise tegelike kuludega võrreldes. Sedasi võib riigilõiv omandada maksu tunnused ning hägustub kulude hüvitamise eesmärk. Palume selgitada viidatud lõivude puhul millises proportsioonis on riigilõivumäär tegelike kuludega ning hinnata kas riigilõivu suurus on kooskõlas riigilõivustamise eesmärgiga.	põhimõtetest. Ka kehtivas seaduses on maksimaalne riigilõivumäär kehtestatud samadest põhimõtetest lähtuvalt.
3.	Osade eelnõuga korrigeeritavate lõivumäärade puhul omandab lõiv haldustrahvi tunnuseid. Selleks on registreeringu ennistamise lõiv 500 eurot tänase 200 euro asemel (§ 62 lg 4, 66 lg 2¹, § 67 lg 1¹) Samas on eelnõus jäetud korrigeerimata maaparandusühistu ennistamise lõiv. Sarnaselt eelmise tähelepanekuga, palume ka siin kaaluda riigilõivumäära vastavust riigilõivustamise eesmärgiga.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
4.	Palume üle kontrollida, kas registris muudatuste tegemise lõivumäärad on eelnõus esitatud soovitud kujul. Eelnõust nähtub, et mittetulundusühingu registrisse kandmine on sama hinnaga, mis registriandmete muutmine, kusjuures mittetulundusühingu ja sihtasutuse puhul kallim äriühingu registriandmete muutmisest. Siin võib olla tegu kirjaveaga.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
5.	Palume üüri- ja rendilepingu märke lõivu puhul veenduda, et lõivumäära tõstmine ei tooks kaasa avalikkuse ja inimese jaoks soovimatuid tagajärgi. Tähtajalise üüri- või rendilepingu märke tegemise eest ning lepingu tähtaja pikendamise maksimumlõiv on eelnõus 100 eurot tänase 52 asemel (1 aasta 10/6 eurot). Tähtajatu üürilepingu kohta märke tegemise lõiv tõstetakse 50 euronit tänase 23 euro asemel. Riigil endal (sh Maksu- ja Tolliametil) on kindlasti huvi märgete vastu ning inimesele annab samuti märke kinnistusraamatus teatud kindluse, sh kinnisomandi müügi korral.	Arvestatud osaliselt Muudatusest loobutud.
Riigikohus		
1.	Juhime tähelepanu, et kindlasti vajavad ajakohastamist ka ülejäänud kohtumenetlusega seonduvad riigilõivud ja selleks on järgmised kaalukad argumendid. Esiteks. Viimati muudeti ülejäänud kohtumenetlusega seonduvaid riigilõive küll 2022. aastal ja 2021. aasta võrdlusbaasilt, kuid sotsiaalmajanduslik olukord viimase kolme aastaga drastiliselt muutunud. 2021. aastal korrigeeriti	Arvestatud osaliselt Eelnõu ja seletuskirja muudetud. Tsiviilkohtumenetluses tõstetakse hagi hinnast lähtuvaid riigilõive keskmiselt 50% (RLS Lisa 1).

kohtumenetlusega seonduvaid riigilõive, mis valdavalt kehtisid alates 2011. aastast. Riigilõive tõsteti keskmiselt 40%, riigilõivude tõstmist põhjendati nii inflatsiooni kui ostujõu näitajate muutumisega referentsaastaga (2014. aasta) võrreldes. Statistikaameti andmetel suurenes inflatsioon alates 2014. aastast 2021. aastaks 13,6%. Seevastu suurenes Statistikaameti andmetel inflatsioon 2023. aasta vs 2021. aasta 30,3%. Tarbijahinnaindeks on alates 2021. aasta jaanuarist (213,88) kuni 2024. aasta maikuuni (299,88) suurenenud 86 punkti (40,2%). Samas kuises võrdluses 2014. aasta jaanuarist (195,95) kuni 2021. aasta jaanuarini (213,88) suurenes indeks üksnes 17,93 punkti (9,15%). Kui 13,6% inflatsiooni kasv tõi 2021. aastal kaasa keskmiselt 40% kohtumenetlusega seotud riigilõivude suurendamise, siis kuidas on võimalik eirata 30,3% inflatsiooni kasvu, mis on toimunud pärast eelmist riigilõivude suurendamist?! Eriti arvesse võttes seda, et seletuskirjas nähtuvalt kohtu registritoimingute riigilõivu suurendamist on just nimelt põhjendatud viimaste aastate suure inflatsiooniga ning vajadusega katta sellest tulenevalt Tartu Maakohtu registriosakonna suurenevad tegevuskulud. Nähtuvalt ka kohtute eelarvetest on kohtute tegevuskulud nii tsiviil- kui ka haldusasjade menetlemisel iga-aastaselt kasvanud. Teiseks. Kohtumenetlusega seotud riigilõiv on oluline instrument, millega suunata ja kujundada õiguspoliitikat. Kohtumenetlusest ei tohi saada mistahes õigusliku probleemi esmaseks ja ainsaks lahendamise meetodiks. Eriti aga selliste vaidluste või pretensioonide lahendamise vahendiks, kus õigusküsimus või õiguste riive on väheoluline. Selliste vaidluste osakaal on märkimisväärne just halduskohtumenetluses, seda lisaks madalatele riigilõivudele ka seetõttu, et puudub riigiasutuse menetluskulude tasumise risk. Ka tsiviilkohtumenetlusse jõuavad vaidlused, mis oleksid nii probleemi sisulise lahendamise kui ka nn lahendamiskulu vaates oluliselt kiiremini ja kokkuvõtvalt kulutõhusamalt lahendatavad kohtuväliselt. Kohtumenetlusega seotud riigilõivude tõstmata jätmine eriti just kõrge inflatsiooni tingimustes langetab selliste vaidluste lävendit veelgi. Selle otseseks tagajärjeks on aga vajadus suurendada kohtunike ja õigusemõistmist toetava muu personali arvu, mis on oluline lisakulu. Kuid samaväärt oluline on see, et selliste vaidluste tõttu muutub kogu kohtumenetlus tsiviil- ja haldusasjades aeglasemaks.	Halduskohtule kaebuse esitamisel tasutav riigilõiv suureneb 275%. Riigilõiv halduskohtule kahju hüvitamiseks või alusetu rikastumise teel saadu tagastamiseks kaebuse esitamisel arvestatakse edaspidi RLS lisa 1 järgi vastavalt kahjunõude suurusele või vara väärtusele, mille tagastamiseks kohustamist taotletakse. Minimaalne riigilõiv kaebuse esitamisel maksuhalduri või muu asutuse tegevuse peale maksusumma, sunniraha või muu makse määramisel ja sanktsiooni rakendamisel või nende sissenõudmisel või tagamisel suureneb 247% ning riigilõivu ülempiir suureneb 138%. Halduskohtule esialgse õiguskaitse taotluse esitamisel tasutav riigilõiv suureneb 275%. Kassatsioonikaebuse ja teistmisavalduselt tasutav riigilõivumäär suureneb 100%.

	Sellel on lisaks kohtusüsteemi kulude täiendavale kasvule ka üldine sotsiaalmajanduslik negatiivne mõju alates menetlusosaliste ja üldsuse rahulolematusest kuni kohtumenetlusega seotud isikute, aga ka riigi majandustegevusele. Riigikohtu esimees selgitas probleemistikku ka 12. juuni 2024. aastal Riigikogus peetud kõnes. Lõpetuseks kordame ettepanekut korrigeerida ka muid kohtumenetlusega seotud riigilõive. See on oluline ka Justiitsministeeriumile 2024. aasta aprillis esitatud kohtumenetluse tõhustamise paketi realiseerimiseks.	
Eesti Korterühistute Liit		
1.	Kavandatava eelnõu kohaselt peaks alates 01.01.2025 tõusma riigilõiv korteriühistutele registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest 10-lt eurolt 30-le eurole ehk 200%. Eestimaalaste toimetulek on praeguses väga raskes majanduslikus olukorras ränga löögi all. Juba praegu elab 20% Eesti inimestest suhtelises vaesuses, kuid see riskirühm võib suurkoondamiste, süveneva töötuse, energia- ning muu valdkonna hinnatõusude ning täiendava maksukoormuse tulemusena veelgi kasvada. Eesti elamufond on aga suuresti amortiseerunud, sovetiaegsed elamud on jõudnud oma elukaare lõppu ning 14 000 korterelamut vajab hädasti rekonstrueerimist. Tuginedes eelpoolnimetatud majanduslikule olukorrale ja korteriühistute ulatuslikule rekonstrueerimisvajadusele, leiab Eesti Korterühistute Liit, et riigilõivu määra sedavõrd suur tõus ei ole põhjendatud. Seega ei toeta Eesti Korterühistute Liit käesolevat riigilõivuseaduse muutmise eelnõud ja palub korteriühistute huvidest lähtuvalt hinnatõus külmutad	Arvestatud osaliselt Muudatusest loobutud.
Eesti Väike- ja Keskmise Ettevõtjate Assotsiatsioon		
1.	Eelnõus on arusaadav riigilõivumäärade tõstmise vajadus laevakinnistusraamatu toimingute eest, aga arusaamatuks jääb riigilõivumäärade tõstmine äriregistri toimingute eest, millest osasid on muudetud alles aasta ja osasid alles kahe aasta eest. Arusaamatuks jääb ka vajadus muuta kinnistusraamatu toimingutega seotud riigilõivumäärade vahemikke ja nende riigilõivumäärade suuruse hüppelist kasvu.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
2.	Eelnõu eesmärgiks on katta Tartu Maakohtu registriosakonna suurenevad tegevuskulud. EVEA hinnangul on kulupõhimõtte järgimine oluline. Aga see ei pea tähendama riigilõivumäärade kordades tõstmist ilma põhjalikku analüüsi tegemata. Eelnõus muuhulgas sätestatud viie- või kümnekordsed	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	lõivumäära tõusud ei ole kindlasti seotud toimingute kulude kasvuga. Samuti on problemaatiline ja eksitav võtta arvesse tarbijahinnaindeksi tõusu 2020-2021 aastal seal, kus varasemad riigilõivuseaduse muudatused jõustusid 2022. aastal ja lisaks veel tarbijahinnaindeksi tõusu 2022 aastal seal, kus varasemad muudatused jõustusid 2023. aastal. Ka ei ole kohtu poolt tehtavate registritoimingutega seoses asjakohane viidata õigusemõistmise kuludele eelnõu seletuskirjas.	
3.	Kehtiva riigilõivuseaduse kohaselt on eri liiki juriidiliste isikute registriga seotud toimingud erineva lõivumääraga ja eelnõus valdavalt see säilitatakse. Sellise poliitika põhjused ei ole selged ega arusaadavad, sest erinevatele juriidiliste isikute liikidele kohaldatavate reeglite erinevused ei ole nii suured, et registritoimingute tegemisele kuluv aeg ja sellega seotud kulud oleksid nii erinevad. Ka ekvivalendipõhimõttele ja maksujõulisuse põhimõttele tuginemine ei suuda õigustada erinevat kohtlemist. Näiteks miks peab osaühingu äriregistrisse kandmine olema 2,5 korda kallim kui mittetulundusühingu kandmine (kehtivas seaduses on see isegi 6.7 korda kallim). Miks peab niigi erinevaid äriregistri lõivumäärasid suurendama erineval määral nii, et tulemused jäävad ikka erinevaks, selle asemel, et proovida võimalusel neid ühtlustada. Arusaadavad oleksid kaks lähenemist, kui kulupõhimõttele tuginemine seda võimaldub: 1) suurendada kõiki äriregistriga seotud lõivumäärasid samas määras; 2) suurendada lõivumäärasid nii, et need muutuksid sarnaseks või sarnasemaks.	Arvestatud Muudatusest loobutud. Nagu seletuskirja sissejuhatavates osades selgitatud, on riigilõivude korrigeerimisel lähtutud mitte üksnes kulupõhimõttest, vaid ka ekvivalendi- ja maksujõulisuse põhimõtetest.
4.	Kui näiteks 2022. aastal muutunud riigilõiv seoses Euroopa äriühingu ümberkujundamisega tõusis 26 eurolt 35 eurole ja eelnõuga tõstetakse nüüd see 350 eurole, siis see ei näita seadusandja põhjalikult läbimõeldud tegevust. Selline suvaline või suvalisena näiv riigilõivude muutmine ei suurenda ettevõtjate usaldust riigi vastu. Eelnõu seletuskirjas ei ole kahjuks selgitatud, mis on mitmete 200 - 900 % ulatuses toimuvate lõivumäärade suurenemiste erilised põhjused.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
5.	Eelnõuga väidetavalt korrigeeritakse valikuliselt neid riigilõive, millega püütakse panna registritoimingute taotlejaid ratsionaalsemalt käituma. Need on riigilõivud, mida tuleb tasuda juriidilise isiku ennistamise eest tegevuse jätkamiseks, kui juriidiline isik on registrist kustutatud majandusaasta aruande esitamata jätmise või kontaktisiku puudumise tõttu.	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	2023. aastal aga kehtestati registrisse ennistamise eest riigilõivu summas 200 eurot. Registrisse ennistamise riigilõivu tõstmine nüüd 500 euro peale on karistusliku iseloomuga. EVEA arvates ei ole sellist kaalukat avalikku huvi, et viia riigilõivuseadusesse sisuliselt karistuslikud normid. Pealegi ei ole tõenäoline, et automaatsele kustutamisele jäetud juriidiline isik on nii väärtuslik, et seda sellise suurusega riigilõivu eest ennistada. Samas on registrisse ennistamise riigilõivu suurus hea näide selle kohta, et eelnõus on see suudetud sätestada ühesugusena näiteks nii osaühingu kui ka mittetulundusühingu osas.	
6.	Eelnõuga lisatakse kinnistusraamatu toimingute riigilõivude arvutamise aluseks võetavad uued tehinguväärtused, muudetakse kehtivate tehinguväärtuste vahemikke ja riigilõivu suuruseid. Kui ümardatud kinnistusraamatu toimingute tehinguväärtused annavad selgust juurde, siis tehinguväärtuste vahemike suurendamine paraku ei lihtsusta tehinguväärtusele vastava riigilõivu kindlaksmääramist, tasumist ja kontrollimist. See hoopis võimendab riigilõivude suuruse kasvu.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
7.	Eelnõust jääb mulje, et kõrgema inflatsiooniga ajaperioodil püütakse tulevikus toimuva tarbijahinnaindeksi tõusu tõttu suurenevad kohtu registritoimingute kulud juba järgmise aasta algusest alates nii juriidilistelt kui ka füüsilistelt isikutelt sisse nõuda. Numbritega fikseeritud riigilõivumäärad jäävad paratamatult ajale jalgu ja neid saab korrigeerida tagantjärele, mitte ettemaksuna tuleviku arvelt.	Teadmiseks võetud
Kliimaministeerium		
1.	Kliimaministeerium kooskõlastab eelnõu märkusteta, vaikimisi.	Teadmiseks võetud
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda		
1.	Kaubanduskoda on seisukohal, et eelnõu seletuskirjas on vaja täiendavalt selgitada registritoimingute riigilõivumäärade tõstmise aluseid. Seletuskirja leheküljel 2 on muudatuste selgitusena välja toodud: “Esiteks tõusis aastatel 2020–2023 tarbijahinnaindeks 36,4%. Ajavahemikul 2020. aasta I kvartalist kuni 2024. aasta I kvartalini tõusis tarbijahinnaindeks 38,7%. Et uued riigilõivud on plaanitud kehtestada alates 1. jaanuarist 2025 ja prognoositav tarbijahinnaindeksi muutus on 43–45%, on riigilõive muutes sellest ka üldjuhul lähtutud. Seega selleks, et 2025. aastal oleks tagatud 2020. aasta andmete põhjal kindlaks määratud kulupõhisus, tuleks kõiki riigilõive	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	suurendada vähemalt 43%“. Samas ei tõsteta eelnõuga riigilõive ühesuguselt 43%. Näiteks on plaanis tõsta füüsilisest isikust ettevõtja, täisühingu või usaldusühingu äriregistrisse kandmise eest tasutavat riigilõivu 150% ning osaühingu, aktsiaseltsi, tulundusühistu või välismaa äriühingu filiaali äriregistrisse kandmise eest tasutavat riigilõivu vaid 25% (vt eelnõu § 1 p-d 1 ja 2). Lisaks näeb eelnõu ette sarnaste registritoimingute eest tasutavate riigilõivude samale tasemele tõstmise, näiteks MTÜ ja sihtasutuse registrisse kandmise tasu saab edaspidi olema sama suur ehk 100 eurot, aga osaühingu registreerimise tasu tõstetakse 250 euronni (vt eelnõu §1 p-d 2, 10 ja 11). Seletuskirjas on küll välja toodud ka põhjendus, et lisaks kulupõhimõttele arvestatakse riigilõivude tõstmisel ekvivalendipõhimõtet ja maksejõulisuse põhimõtet, kuid eraldi eelnõus iga riigilõivumäära tõstmise protsendimäära aluseid nimetatud põhimõtetest lähtuvalt ei põhjendata. Seetõttu jääb hetkel arusaamatuks, miks mõnda riigilõivu tõstetakse oluliselt rohkem kui teist. Eeltoodust tulenevalt näeme vajadust eelnõus täiendavalt selgitada registritoimingute riigilõivumäära tõstmise põhjuseid ja aluseid.	
2.	Teeme ettepaneku lükata eelnõu plaanitavat jõustumist 1. jaanuaril 2025 edasi kuue kuu võrra. Nimelt oleme seisukohal, et ka riigilõivude tõstmisel tuleks järgida maksukorralduse seaduses kehtivat 6 kuu põhimõtet. Lisaks juhime tähelepanu sellele, et eelnõu läbib alles kooskõlastusringi ning arvestades Riigikogu suvepuhkust, võib eeldada, et eelnõu menetluseni Riigikogus jõutakse alles sügisel. Seega võib seaduse muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele jääda väga lühike etteteatamise tähtaeg. Sellest tulenevalt oleme seisukohal, et eelnõu jõustumise aega tuleb edasi lükata.	Teadmiseks võetud
Prokuratuur		
	Prokuratuur tervitab eelnõud, mille peamine eesmärk on lõivumäärade tõstmine, et ajakohastada registriosakonna toimingutega seotud riigilõive ja katta eelnõuga kehtestatavate riigilõivumääradega registriosakonna suurenevad tegevuskulud. Prokuratuur toetab riigilõivuseaduse muutmise eelnõud ning sellega kohtu registritoimingute riigilõivude tõstmist.	Teadmiseks võetud
Vabaühenduste Liit		
	Eelnõu peamine eesmärk, viia riigilõivud paremasse kooskõlla reaalsete kuludega, on mõistlik. Samas käsitleb eelnõu seletuskiri pelgalt ettevõtlusvabaduse	Teadmiseks võetud

	piiramist jättes täielikult käsitlemata ühinemis- ja usuvabadusega seonduva. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste toimimine on seotud aga just viimasega, mistõttu ei ole eelnõu mõjude hinnangus võimalik järeldada, millise riive ulatuse võib kaasa tuua riigilõivude suurendamine. Asjaolule, et ühinemisvabadusega seonduvat aspekti ei ole eelnõu koostajad läbi analüüsinud viitab ka tõsiasi, et eelnõu väljatöötamisse ja koostööstusringi pole kaasatud ühtegi vabaühendust. Edasises eelnõu menetluses on asjakohane vastavat riivet analüüsida, käesoleva arvamusega pakume mh sisendit vastava analüüsi teostamiseks.	
	Ühinemisvabaduse piiramisega on enim seotud RLS § 66 lg 3, mis käsitleb vabaühenduse kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutavat riigilõivu. Registriandmete õigsuse tagamine ühingule on kohustus, mille on kehtestanud riik. Seadusest tuleneb vabaühendustele kohustus teatud aja tagant juhatuse liikmeid uuesti valida ning tihti ka ühingud ise peavad vajalikuks teatud regulaarsusega ühingu juhatuse liikmeid vms andmeid uuendama. Seetõttu on vabaühenduste puhul keeruline mõista, mida tähendab eelnõu seletuskirjas viidatud „põhjendamatud avaldused”. Olukorras, kus riik on taolise kohustuse kehtestanud ning praktikas ühingud ka andmete uuendamisega tegelevad, on oluline mõista, et võrreldes äriühingutega on vabaühendustele pandud suurem hooldsuskoormus ning sellega kaasnevad lisakulud. See tähendab, et kui äriühingul on võimalik ise kontrolli all hoida kulutusi, mis kaasnevad äriregistri andmetega, siis vabaühenduste puhul on teatud kulutused ette nähtud ning neid vältida ei ole võimalik, kui ühing just ei võta riski jätta andmed uuendamata. Lisaks on eelnõus planeeritud KÜdele andmete uuendamise eest oluliselt väiksem riigilõivu määra tõus, kuigi eelnõu seletuskiri viitab, et hinnastamisel on lähtutud tegelikest kuludest.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
	Eelnõuga soovitakse ühtlustada MTÜde ja SAde asutamise riigilõivu. Sellega kaasneb MTÜdele 233% riigilõivu kasv, mis on vägagi ebaproportsionaalne, kasvõi võrdluses SAde lõivu määra suurendamisega (25%). Kui võtta arvesse, et MTÜ asutamise eesmärk on tihtilugu organisatsioonilise tegevuse raamistamiseks ja ühinemisvabaduse realiseerimiseks (nt puuetega inimeste ühingud, eakad, sotsiaalvaldkonna algatused jne), millega ei kaasne suuri vahendeid, siis võivad osale algatustele suuremad riigilõivud saada asutamisel takistavaks	Arvestatud Muudatusest loobutud.

	teguriks. Sihtasutuste ja mittetulundusühingute võrdlemine antud kontekstis ei ole päris asjakohane ka seetõttu, et SASist tulenev sihtasutuse asutamise põhimõte viitab sellele, et ühing asutatakse mingi vara haldamiseks ehk sihtasutuse tegevusse juba on mõtestatud mingi vara olemasolu ehk eelduslikult on lihtsam ka riigilõivu tasuda.	
	Seoses vabaühenduste ennistamisega seotud riigilõivuga pole Vabaühenduste Liidul täit veendumust. Ühest küljest on arusaadav, et ennistamiseni viiv olukord on kindlasti vähemalt osaliselt ühingu enda vastutus, mistõttu taoliste toimingute tasumise eest peaks hoolt kandma vastav ühing iseseisvalt. Teisalt on teada, et osa ühingute likvideerimiseni on viinud olukord, kus riik on kohustanud ka väga vähese haldussuutlikkuse ja käibega ühinguid esitama selliste ühingute jaoks mahukat aruandlust. Seetõttu tuleks käsikäes lõivude tõstmisega arutada, kas kõigil vabaühendustel peaks üldse majandusaasta aruande esitamise kohustus tänasel kujul eksisteerima. Sellises olukorras on küsitav, kas ühingu ennistamise eest on õiglane niivõrd suurt lõivu (500€) küsida.	Arvestatud Muudatusest loobutud.
	Üldise printsiibina on oluline rõhutada, et vabaühenduste sektori tegevus ei tohiks erinevate lõivudega saada liigselt takistatud, vastupidi, kodanikualgatuslik tegevus peaks olema riigi poolt soositud ja soodustatud. Viimase aspektina on oluline ära märkida praktikas registrikannetega seonduv töö kvaliteet. Vabaühenduste Liit tegeleb igal aastal selliste ühingute nõustamisega, kes on sattunud ebakvaliteetse registripidaja töö ohvriks. Tegemist on selliste olukordadega, kus ühing on kandeavalduse esitanud õiguspäraselt, kuid mingil põhjusel on kohtunikuabi jõudnud teistsugusele järeldusele, mis hilisemate kirjavahetustega või vaidlustamistega leiavad ümberlükkamist. Sellised kaasused viitavad registri töö väga kõikuvale kvaliteedile, millega paratamatult kaasneb lisa töökoormus. Olukorras, kus register saab pigem uusi ülesandeid juurde on oluline, et seal töötavad isikud, kes orienteeruvad õigusruumis, lähtuvad samast halduspraktikast ja õiguse tõlgendustest, sest tänane kogemus julgeb hinnata, et selle probleemi lahendamine aitab kaasa üldise registri pidamise koormuse vähendamisele. Vabaühenduste Liit on tänulik, kui edaspidi kaasab ministeerium vabaühendusi mõjutavatesse eelnõudesse vabaühendusi ise, selmet vabaühendused peavad juhuslikult avastama, et parasjagu on	Teadmiseks võetud

	kooskõlastusringil eelnõu, millel on märkimisväärne mõju ka vabaühendustele.	
	Eelpool selgitatu põhjal teeb Vabaühenduste Liit järgmised konkreetsed ettepanekud: 1. RLS § 66 lg 1 kehtestada uueks riigilõivu määraks 50€ eelnõus sisaldunud 100€ asemel. Antud ettepanekuga kasvaks ka sellisel juhul MTÜde asutamise tasu rohkem, kui sihtasutuste tasutav riigilõiv; 2. RLS § 66 lg 2 ettepanekuna sobib; 3. RLS § 66 lg 3 kehtestada uueks riigilõivu määraks 25€ eelnõus sisaldunud 50€ asemel. Tegemist on lõivumääraga, millel on potentsiaalselt kõige tugevam mõju vabaühenduse eelarvele. Alternatiivselt on Vabaühenduste Liit valmis kaaluma ühtlustada uus riigilõivu määr KÜdele kehtestatava määra järgi (30€).	Arvestatud osaliselt Muudatusest loobutud.